Ergenlik ve Beliren Yetişkinlikte Evlenme ve Çocuk Sahibi Olmanın Kimlik Statüleri ile İlişkisi

The Relationship of Identity Statuses with Marriage and Having Children in Adolescence and Emerging Adulthood

Reyhan Pehlivan¹, Tülin Şener²

¹Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara, Türkiye

²Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı 16-19 yaş dönemindeki ergenler ile 20-24 yaş grubundaki beliren yetişkinlerin çocuk sahibi olma ve olmama durumlarına göre kimlik gelişimlerinin incelenmesidir.

Gereç ve Yöntem: İlişkisel tarama modeli niteliğinde olan araştırmanın evrenini, 150'si çocuk sahibi anneler ile 150'si bekâr ve eğitime devam eden gençler olmak üzere 16-24 yaş grubunda yer alan toplam 300 kişi oluşturmuştur. Veriler Kişisel Bilgi Formu ve Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmaya katılan kişilerin kimlik statülerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla ki-kare istatistiği hesaplanmıştır.

Bulgular: Bu araştırmadan elde edilen bulgular, görüşleri alınan katılımcıların kimlik statülerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($X^2=7,257$; $p>0,05$) ancak katılımcıların medeni durumlarına ve çocuk sahibi olma durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Evli katılımcıların daha çok ipotekli (%38,0; $n=57$) kimlik statüsüne sahip olduğu, bekâr katılımcıların ise daha çok dağılmış (%25,3; $n=38$) ve farklılaşmamış (%25,3; $n=38$) kimlik statüsüne sahip oldukları belirlenmiştir.

Sonuç: Psiko-sosyal gelişimin özellikle kimlik gelişiminin devam ettiği bir dönemde evlenme ve çocuk sahibi olmanın bireylerin yaşantısını olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, beliren yetişkinlik, kimlik statüleri, erken evlilikler, ergen anneler

ABSTRACT

Objectives: The aim of the present study is to examine the identity development of adolescents between 16-19 years old and emerging adults of 20-24 years old according to having children or not.

Materials and Methods: The population of the study adopting a relational screening model was comprised of 300 participants, 150 mothers and 150 single students aged 16-24 years. The data was gathered by Personal Information Form and The Dimensions of Identity Development Scale. A chi-square statistic was estimated in order to determine whether participants' identity

Results: Findings of the current study indicated that no significant difference was found in the participants' identity status by age ($X^2=7,257$; $p>0,05$), while their identity status showed a significant difference by their marital status and status of having children. It was found that married participants mostly had a foreclosure identity status (38,0%; $n=57$), whereas single participants had diffused (25,3%; $n=38$) and undifferentiated (25,3%; $n=38$) identity status.

Conclusion: It was determined that marriage and having children negatively affect the lives of individuals in a period in which psycho-social development especially identity development continues.

Keywords: Adolescence, emerging adulthood, identity status, early marriages, adolescent mothers

Giriş

Ergenlik; biyolojik, bilişsel, sosyoduygusal değişimleri içeren çocukluk ve yetişkinlik arasındaki geçiş dönemi olarak tanımlanmaktadır.¹ Ergenlik, kişinin ne tam bir çocuk ne de tam

bir yetişkin olduğu, çocuklukla ergenlik arasındaki ara dönemi kapsamaktadır. Bu nedenle ergenlik dönemi ergenler için toplumsal sorumluluklara sahip olamadıkları, fakat rollerinin farkına varabildikleri bir ara evre olarak kabul edilmektedir.² Arnett (2000, 2004) ergenlik ile yetişkinlik dönemini birbirine

¹Bu makale birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında yürüttüğü yüksek lisans tez çalışmasından uyarlanmıştır.

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Reyhan Pehlivan, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara, Türkiye

Tel.: +90 535 454 10 84 **E-posta:** reyhan.pehlivan@hotmail.com **ORCID:** orcid.org/0000-0002-6315-2365

Geliş Tarihi/Received: 31.03.2021 **Kabul Tarihi/Accepted:** 20.04.2021

©Telif Hakkı 2021 Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği / Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, Galenos Yayınevi tarafından yayınlanmıştır.

bağlayan 20'li yaşları kapsayan dönemi "Beliren Yetişkinlik" olarak tanımlanmaktadır ve bu dönemin beş temel özelliği olduğunu belirtmektedir.^{3,4} Buna göre beliren yetişkinlik;

1. Bireylerin özellikle dünya görüşü, aşk ve iş alanlarında kimlik arayışı dönemidir.
2. Değişkenlik/istikrarsızlık dönemidir.
3. Bireylerin kendilerine odaklandıkları dönemdir.
4. Fırsatların ve olanakların çeşitli olduğu dönemdir.

5. Bireylerin ergenlik ve yetişkinlik arasında kalmışlık hissini en fazla hissettikleri dönemdir. ^{3,4} Erikson (1968)'un ergenlikteki en temel gelişim görevinin kimlik olduğunu belirtmesi gibi Arnett (2000) de bu dönemin en önemli görevlerinden birinin kimliğin keşfedilmesi olduğunu ileri sürmektedir. ^{3,5}

Kimlik farklı kuramlarca farklı şekilde tanımlanmış olsa da Erikson (1968) kimliği, "bireyin biricikliğinin bilinçli duygusu; deneyimlerin sürekliliği için bilinçsizce çaba ve grubun düşünceleri ile dayanışma" olarak tanımlarken bazen bir duyguya bazen de psikolojik bir yapıya işaret etmektedir.⁵ Kimlik gelişimi ile ilgili Erikson'un kuramını temel alan Marcia (1966;1993;2002) kimliği, "duyum", "tutum" ve "çözüm" kavramlarıyla açıklamakta ve bireyin dürtülerinin, yeteneklerinin, inançlarının ve bireysel tarihinin dinamik örgütlenmesi olarak ele almaktadır. Marcia, seçeneklerin araştırılması ve bağlanma kavramlarını temel alarak başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri olmak üzere dört kimlik statüsü tanımlamıştır.^{6,7,8}

Luyckx, Goossens, Soenens, Beyers, Vansteenkiste (2005) ise Marcia'nın modelini genişleterek süreç boyutu zenginleştirerek Beş Boyutlu Kimlik Süreci Modelini önermişlerdir.⁹ Luyckx ve arkadaşları (2005) ilk olarak kimlik statülerini dört boyut (içsel yatırımda bulunma, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, seçeneklerin genişlemesine araştırılması) olarak belirlerken daha sonraki çalışmalarında boyut sayısını beşe (içsel yatırımda bulunma, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması) çıkarmışlardır.⁹ *Kaygısız dağınık kimlik statüsünde* yer alan bireylerin daha fazla olumsuz özellikler gösterdikleri, olumlu duygularının düşük, içe yönelim ve dışa yönelim davranış sorunlarının yüksek olduğu, memnuniyet düzeylerinin ise düşük olduğu belirtilmektedir.¹⁰ *Farklılaşmamış kimlik statüsünde* yer alan bireylerin ise bir ara profil göstermek eğiliminde oldukları, kimlik statülerinden herhangi birinde yer almadıkları, bireylerin tüm kimlik statüsünden aldıkları puanların ortalamaya yakın olduğu belirtilmektedir.¹⁰

Beliren yetişkinlikte bireyler, aşk, iş ve dünya görüşü gibi çeşitli konularda yaşamlarında temel değişikliklere neden olabilecek seçimlerde bulunarak kimlik oluşturma sürecini sürdürmektedir. Beliren Yetişkinlik dönemi eğitimi tamamlama, evlenme, anne-baba olma gibi yetişkin rollerinin daha ileri yaş dönemlerine ertelenmesine izin verilen kültürlerde ve sanayileşmiş toplumlarda görülen gelişim dönemi olarak tanımlanmaktadır.^{11,12}

Evlilik "iki veya daha fazla insan arasında hukuken kabul edilen ve/veya toplumca onaylanan, taraflara çeşitli hak ve yükümlülükler veren ve genellikle cinselliği de içeren" bir ilişkidir.¹³ 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre 18 yaşından önce yapılan evlilikler erken yaş evliliği olarak değerlendirilmektedir.¹⁴ Çakmak (2009)'a göre 18 yaşının altında yapılan her evliliğe "çocuk evliliği" ve 18 yaşından önce evlenen kız çocuklarına ise "çocuk gelin" denilmektedir.¹⁵ Erken evlilik, aynı zamanda her iki eşin de 18 yaş veya üstü olduğu fakat fiziksel, duygusal, cinsel ve psikososyal gelişimini tamamlamadan yapılan evlilikler için de kullanılmaktadır.¹⁶

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) raporunda (2011) Türkiye'de ilk evliliklerin yarısından fazlasının (%57) 18-24 yaş aralığında gerçekleştiği, hem kadınların (%60) hem de erkeklerin (%54) büyük çoğunluğunun ilk evliliklerini 18-24 yaş aralığında yaptığı, 18 yaşından küçük evliliklerin de azımsanamayacak bir oranda olduğu (%17), Türkiye genelinde kadınların dörtte birinden fazlasının (%28) 18 yaşından önce evlendiği, erkeklerde bu oranın çok daha düşük olduğu (%6) belirtilmektedir.¹³ Türkiye Aile Yapısı İstatistik Analizi de (2018) Türkiye'de evlilik yaşının yükselmesine karşın erken evliliklerin oldukça yaygın olduğuna işaret etmektedir.¹⁷

Erken yaşta evlilikler ve bunun sonucu erken yaşta çocuk sahibi olma, ekonomik yetersizlik, yanlış ve eksik bilgilerden kaynaklanan geleneksel inançlar, eğitimsizlik, aile içi şiddet, toplum baskısı, gibi sebeplerle ortaya çıkmaktadır¹⁸ ve raporlar dünyanın her yerinde çok sayıda genç kadının erken evlilikler ve gebeliklere maruz kaldığını göstermektedir.¹⁹ Diğer yandan yoksulluğun ve güvensizliğin çocuk yaşta, erken ve zorla yapılan evliliklerin en temel nedenlerinden biri olduğu bilinmektedir.¹⁶ Erken yaşta annelik başta fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarına neden olduğu gibi okul terki, iş gücüne katılımının düşüklüğü bunun sonucu olarak da düşük gelir seviyesi gibi birçok olumsuz durumla ilişkilendirilmektedir.²⁰ Ergen gebeler anemi, erken doğum sorunları ile daha çok karşılaşmakla beraber, bebeklerinin düşük doğum ağırlığı riski de daha yüksektir.²¹ Bu alanda yapılan çalışmalar ergenlikte anne olmuş bireylerin çocuklarının önemli ölçüde daha küçük baş çevresi ve daha yüksek vücut kitle indeksine sahip olduklarını ve Stanford-Binet zekâ testinden daha düşük puanlar aldıklarını göstermektedir.²² Erken evliliklerin psikiyatrik bozukluklar riskini arttırdığı, erken yaşta evlenen bireylerde özellikle depresyon, nikotin bağımlılığı ve özgüfobinin daha yüksek oranda görüldüğü tespit edilmiştir.²³ Bununla ilişkili olarak da ergen annelerin daha fazla yalnızlık, kaygı ve stres yaşadıkları çeşitli çalışmalarda ortaya konmaktadır. 24 Ergen annelerin bebeklerini ihmal etme olasılıklarının yetişkin annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁵ 18 yaşın altında anne olan kişilerin çocuklarında da ergenlik döneminde daha fazla psikolojik rahatsızlıklar gözlemlendiği, bu çocukların okul performanslarının daha düşük olduğu, okul ortamında daha fazla davranış problemleri sergiledikleri, alkol ve sigara kullanımlarının da daha yüksek düzeyde olduğu bulgusu elde edilmiştir.²⁶

Ergenlik ve beliren yetişkinlik döneminde bireyler psikososyal

yönden gelişimlerini sürdürmekte, özellikle bu dönemde kimlik gelişimi önem kazanmaktadır. Kimlik gelişiminin halen devam ettiği bir dönemde evlilik ve çocuk sahibi olma ergenlerin kimlik gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bireylerin kimlik gelişimlerini tamamlamadan anne-babalarının istekleri doğrultusunda yaşamlarını yönlendirmeleri, dahası evlenmek ve sorumluluk sahibi olmak zorunda kalmaları henüz kendisi çocuk olan bireylerin bağımlı bir hayat sürmelerine, bebeklerini ihmal istismar etmelerine ve psikolojik birçok sorunla karşılaşmalarına neden olabilmektedir. Erken yaşta evlenme ve çocuk sahibi olma hem anne hem de çocuk açısından birçok sorun oluşturmaktadır.

Erken evlilikler, gebelikler ve kimlik gelişimi konularını ayrı ayrı ele alan çeşitli araştırmalar olmasına karşın alanyazında ergenlerde evlilik, ana-babalık ve kimlik gelişimlerini inceleyen çalışmalara çok fazla rastlanmamaktadır.^{27,28,29,30,31,32,33} Bu araştırma kimlik gelişiminin yoğunluk kazandığı ergenlik ve beliren yetişkinlik dönemlerinde evlenmiş ve çocuk sahibi olmuş bireylerin kimlik gelişimlerinin, aynı yaş grubundaki bekâr ve eğitime devam eden gençlerle karşılaştırılarak, iki grup arasındaki kimlik gelişim süreçlerindeki farklılıkları ayrıntılı olarak incelenmeye çalışan öncü çalışmalardan biri olarak ele alınmaktadır.

Bu çalışmada 16-19 yaş dönemindeki ergenler ile 20-24 yaş grubundaki beliren yetişkinlik dönemindeki kadınların çocuk sahibi olma ve olmama durumlarına göre kimlik gelişimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada erken yaşta evlenmiş ve çocuk sahibi olmuş ergen ve beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlar ile bekâr ve eğitime devam eden gençlerin kimlik statülerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla kimlik statülerinin medeni durum ve çocuk sahibi olmaya göre farklılık gösterip göstermediği, evlenme ve anne olma yaşının kimlik statüleri üzerinde bir farklılığa yol açıp açmadığı ve son olarak kimlik statülerinin katılımcıların sosyodemografik özellikleriyle ilişkisi incelenmiştir.

Gereç ve Yöntem

Bu araştırma erken yaşta evlenmiş, çocuk sahibi olmuş ergen ve beliren yetişkinler ile bekâr ve eğitime devam eden gençlerin kimlik statülerini inceleyen betimsel bir araştırmadır. Ergen ve beliren yetişkinlerin demografik özelliklerine göre kimlik statülerinin anlamlı bir değişiklik gösterip göstermediği incelendiği için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeğinde puanlama yapılırken, her alt boyut ayrı ayrı değerlendirilmiş ve her alt boyutun toplam puanı alınmıştır. Ölçekten elde edilen puanlara kümeleme analizi uygulanarak kimlik statüleri elde edilmiştir. Katılımcıların kimlik statülerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla ki-kare istatistiği hesaplanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde ikamet eden 16-19 ve 20-24 yaş grubunda yer alan toplam 300 kişi oluşturmuştur. Katılımcıların %50'si (n=150) 16-24 yaş grubundaki çocuk sahibi olan annelerden %50'si de (n=150) ise 16-24 yaş grubundaki bekâr ve eğitime devam eden gençlerden

oluşturmuştur. Çalışmada 16-19 ve 20-24 yaş aralığı ergenlik ve beliren yetişkinlik dönemleri, Türkiye'de beliren yetişkinliğin görüldüğü yaş aralığı dikkate alınarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında, 16-24 yaş grubunda yer alan çocuk sahibi olan annelere Ankara ilindeki Aile Sağlığı Merkezleri aracılığıyla ulaşılmıştır. Bu araştırma yüksek lisans tez çalışması kapsamında yürütülmüş olması nedeniyle çalışmanın yapılabilmesi için Ankara Üniversitesi'nden araştırmaya özgü etik kurul belgesi ile Ankara Halk Sağlığı Müdürlüğünden uygulama izni alındıktan sonra Aile Sağlığı Merkezlerine kayıtlı olan gönüllü 150 kişiye ölçekler uygulanmıştır. Aile Sağlığı Merkezlerine kayıtlı olan katılımcılar rastgele seçilmiştir. Araştırmanın karşılaştırmalı grubunu ise 16-24 yaş grubunda bekâr ve eğitime devam eden gençler oluşturmuştur. Ölçekler üniversite eğitime devam eden gençlere rastgele ders saatleri içinde dersin yürütücüsünden izin alınarak uygulanmıştır. Veriler toplanırken gönüllülük ilkesi esas alınmış, katılımcılara öncelikle araştırmanın amacına yönelik bilgilendirme yapılmış ve ardından araştırmaya katılmak isteyenlere ölçekler uygulanmıştır. Ölçekler 18 yaş altı çocuk sahibi olmayan ergenlere ise ebeveynlerinin bilgisi dahilinde ve sözel izinleri alınarak uygulanmıştır. Veriler toplanırken katılımcılardan kimlik bilgileri istenmemiş, katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilerek onamları alınmış ve gönüllülük ilkesi esas alınarak katılmayı kabul eden katılımcılara ölçekler uygulanmıştır. Bu çalışma kapsamında veriler Kişisel Bilgi Formu ve Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği ile toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu; katılımcıların yaş, eğitim durumu, medeni durum, sosyo-ekonomik düzey, çocuk sahibi olma durumları gibi soruları içeren maddelerden oluşmaktadır. Katılımcıların maddelere ilişkin yanıtlarını seçenekler arasından işaretlemeleri istenmiştir

Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği (Identity Dimension Scale)

Luyckx, Schwartz, Berzonsky, Soenens, Vansteekiste, Smith ve Goossens (2008) tarafından geliştirilen, Morsünbül ve Çok (2014) tarafından Türkçeye uyarlaması gerçekleştirilen Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği toplam 25 madde ve beş alt faktörden oluşmaktadır.³⁴ Kimlik Gelişimi Boyutları Ölçeği; seçeneklerin genişlemesine araştırılmasını ölçen 5 madde, seçeneklerin derinlemesine araştırılmasını ölçen 5 madde, seçeneklerin saplantılı araştırılmasını ölçen 5 madde, içsel yatırımda bulunmayı ölçen 5 madde ve içsel yatırımla özdeşleşmeyi ölçen 5 madde olmak üzere toplam 25 madde ve beş alt faktörden oluşmaktadır. Maddeler "kesinlikle katılıyorum"dan (5 puan), "kesinlikle katılmıyorum"a (1 puan) doğru sıralanan 5 derecelmeli bir değerlendirme ölçeği üzerinde işaretlenmektedir. Her bir alt ölçekten alınabilecek puanlar 5 ile 25 arasında değişmektedir. Ölçekte puanlama yapılırken, her alt boyut ayrı ayrı değerlendirilmekte ve her alt boyutun toplam puanı alınmaktadır.³⁴ Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için açıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yürütülmüş ve ölçeğin Türk kültüründe de beş faktörlü yapısının geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.³⁴ Elde edilen sonuçlar doğrultusunda Araştırmada elde edilen verilerin öncelikle betimsel istatistikleri

(kişi sayısı, minimum, maksimum, ortalama, standart sapma) hesaplanmıştır. Ardından araştırmanın problemleri doğrultusunda verilerin çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir. Öncelikle katılımcılardan elde edilen cevaplar doğrultusunda kimlik gelişimi alt boyutlarına ilişkin puanların çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiş ve araştırma kapsamında görüşleri alınan katılımcıların alt boyutlardaki verilerinin normal dağıldığı belirlenmiştir.

Ölçekte yer alan alt boyutlar ayrı ayrı değerlendirilerek her alt boyut için ayrı puan hesaplaması yapılmıştır. Elde edilen puanlara kümeleme analizi uygulanarak kimlik statüleri elde edilmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin doğum tarihlerine göre kimlik statülerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla ki-kare istatistiği hesaplanmıştır.

İstatistiksel Analiz

Veriler SPSS 21.0 istatistik paket programı kullanılarak çözümlenmiş ve fark testlerinde $p < 0,05$ anlamlılık değeri esas alınmıştır.

Bulgular

Araştırmada öncelikle çalışmaya katılan 16-19 yaş dönemindeki ergenler ile 20-24 yaş grubundaki beliren yetişkinlik dönemindeki kadınların yaşlarına göre kimlik statülerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için yürütülen ki-kare istatistiklerinde (Tablo 1) yaşa göre bir farklılığa rastlanmamıştır ($c^2=7,257$; $p > 0,05$). Katılımcıların %25,3'ünün ($n=75$) ipotekli; %20,5'inin ($n=61$) farklılaşmamış, %19,5'inin ($n=58$) başarılı, %12,1'inin ($n=36$) dağılmış, %11,4'ünün ($n=34$) askıya alınmış ve %11,1'inin de ($n=33$) kaygısız kimlik statüsüne sahip olduğu görülmektedir.

Diğer yandan kimlik statülerinin eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($c^2=49,390$; $p < 0,059$) belirlenmiştir (Tablo 2). Katılımcıların eğitim düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde ortaokul ve altında eğitim düzeyine sahip bireylerle (%42,0; $n=34$) lise mezunu katılımcıların (%30,6; $n=26$) ipotekli kimlik statüsüne sahip oldukları saptanmıştır. Üniversite mezunu kişilerin ise daha çok dağılmış (%27,6; $n=37$) ile farklılaşmamış (%24,6; $n=33$) ve başarılı

(%23,1; $n=31$) kimlik statüsüne sahip oldukları görülmektedir.

Katılımcıların kimlik statülerinin eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($c^2=49,390$; $p < 0,05$). Katılımcıların eğitim düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde; ortaokul ve altında eğitim düzeyine sahip bireylerle (%42,0; $n=34$) lise mezunu katılımcıların (%30,6; $n=26$) ipotekli kimlik statüsüne sahip oldukları saptanmıştır. Üniversite mezunu kişilerin ise daha çok dağılmış (%27,6; $n=37$) ile farklılaşmamış (%24,6; $n=33$) ve başarılı (%23,1; $n=31$) kimlik statüsüne sahip oldukları görülmektedir (Tablo 3).

Katılımcıların kimlik statülerinde sosyal konumlarına göre anlamlı farklılıklar saptanmış ($c^2=43,952$; $p < 0,05$) olmasıdır. Ev hanımlarının daha çok ipotekli kimlik statüsüne sahip olduğu (%38,5; $n=57$), öğrencilerin ise farklılaşmamış (%25,5; $n=38$), dağılmış (%24,8; $n=37$) ve başarılı (%24,2; $n=36$) kimlik statüsüne sahip oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılan evli ve çocuğu bulunan ergenler ile beliren yetişkinlerin kimlik statülerinin dağılımlarını incelemek amacıyla frekans ve yüzde değerleri incelendiğinde, evli katılımcıların %38,0'inin ($n=57$) ipotekli, %14,7'sinin ($n=22$) kaygısız, %13,3'ünün ($n=20$) farklılaşmamış ve başarılı, %12,0'sinin ($n=18$) dağılmış ve %8,7'sinin ($n=13$) ise askıya alınmış kimlik statüsüne sahip olduğu bulunmuştur.

Tablo 2. Kimlik Statülerinin Eğitim Düzeylerine Göre Hesaplanan Ki-Kare Testi Sonuçları

	Eğitim düzeyi						X ²	P
Kimlik statüleri	Ortaokul ve altı		Lise		Üniversite			
	N	%	N	%	N	%		
Kaygısız	12	14,8	11	12,9	3	2,2	49,390	0,000
Dağılmış	6	7,4	13	15,3	37	27,6		
Askıya alınmış	10	12,3	4	4,7	8	6,0		
İpotekli	34	42,0	26	30,6	22	16,4		
Farklılaşmamış	7	8,6	18	21,2	33	24,6		
Başarılı	12	14,8	13	15,3	31	23,1		
p<0,05								

Tablo 3. Ergenler ile Beliren Yetişkinlerin Kimlik Statülerinin Sosyal Konumlarına Göre Hesaplanan Ki-Kare Testi Sonuçları

Kimlik statüleri	Meslek				X ²	P
	Öğrenci		Ev hanımı			
	N	%	N	%		
Kaygısız	4	2,7	22	14,9	43,952	0,000
Dağılmış	37	24,8	18	12,2		
Askıya alınmış	9	6,0	13	8,8		
İpotekli	25	16,8	57	38,5		
Farklılaşmamış	38	25,5	18	12,2		
Başarılı	36	24,2	20	13,5		
p<0,05						

Tablo 1. Kimlik Statülerinin Katılımcıların Yaşlarına Göre Hesaplanan Ki-Kare Testi Sonuçları

Kimlik statüleri	Yaş				X²	P
	20-24		16-19			
	N	%	N	%		
Kaygısız	8	5,3	18	12,0	7,257	0,202
Dağılmış	31	20,7	25	16,7		
Askıya alınmış	8	5,3	14	9,3		
İpotekli	44	29,3	38	25,3		
Farklaşmamış	32	21,3	26	17,3		
Başarılı	27	18,0	29	19,3		
p<0,05						

Evli katılımcıların evlenme biçimleri gözden geçirildiğinde kimlik statülerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği ($\chi^2=22,037$; $p<0,05$) bulunmuştur. Kendisi anlaşılarak evlenen katılımcıların daha çok ipotekli (%40,6; $n=26$) ve dağılmış (%18,8; $n=12$) kimlik statüsüne sahip olduğu gözlemlenirken görücü usulü evlenen katılımcıların ise daha çok ipotekli (%36,0; $n=31$) ve kaygısız (%24,4; $n=21$) kimlik statüsüne sahip oldukları görülmektedir. Diğer yandan katılımcıların evlenme yaşlarına göre kimlik statülerinin anlamlı bir farklılık göstermediği ($\chi^2=5,279$; $p>0,05$) saptanmıştır. Ergenler ile beliren yetişkinlerin evli olup olmamalarına göre kimlik statüleri karşılaştırıldığında (Tablo 4) anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($\chi^2=42,977$; $p<0,05$). Evli katılımcıların daha çok ipotekli (%38,0; $n=57$) kimlik statüsüne sahip olduğu belirlenmiştir. Bekâr katılımcıların ise daha çok dağılmış (%25,3; $n=38$) ve farklılaşmamış (%25,3; $n=38$) kimlik statüsüne sahip oldukları görülmektedir.

Katılımcıların medeni durumlarına göre kimlik statülerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. ($\chi^2=42,977$; $p<0,05$). Evli katılımcıların daha çok ipotekli (%38,0; $n=57$) kimlik statüsüne sahip olduğu, bekâr katılımcıların ise daha çok dağılmış (%25,3; $n=38$) ve farklılaşmamış (%25,3; $n=38$) kimlik statüsüne sahip oldukları görülmektedir.

Katılımcıların ilk çocuk sahibi oldukları yaşa göre kimlik statülerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($\chi^2=4,549$; $p>0,05$). Katılımcıların ilk çocuklarına sahip oldukları yaşa göre kimlik statülerinin benzerlik gösterdiği görülmektedir

Tablo 4. Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Kimlik Statüleri

Kimlik statüleri	Medeni durumu				X²	P
	Evli		Bekar			
	N	%	N	%		
Kaygısız	22	14,7	4	2,7	42,977	0,000
Dağılmış	18	12,0	38	25,3		
Askıya alınmış	13	8,7	9	6,0		
İpotekli	57	38,0	25	16,7		
Farklılaşmamış	20	13,3	38	25,3		
Başarılı	20	13,3	36	24,0		
p<0,05						

Tartışma

Erken yaşta çocuk sahibi olmanın hem anne hem de çocuk açısından birçok risk oluşturduğu bilinmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar da bu bilgiyi destekler niteliktedir. ^{22,23,27,28} Erken yaşta evliliğin ve çocuk sahibi olmanın en önemli risklerinden biri bu durumu yaşayan bireylerin kimlik gelişimleri için gerekli olan arayışlar ve alternatifler arasından seçim yapma sürecini gerçekleştirilmeden bağlanmalarda bulunmaları olarak ele alınmaktadır. Kimlik krizi sürecini yaşayamayan

genç anneler, ebeveynlerinin, akraba ya da diğer toplumsal çevrelerinin beklentilerine göre kimliklerini oluşturmaktadırlar. Alanyazında kimlik statülerinin yaşa göre farklılaştığı ve kimlik statüleri arasında yaşla geçişlerin olduğu ifade edilse de, bu araştırmada kimlik statülerinin katılımcıların yaşlarına göre farklılık göstermediği, 16-19 yaşındaki katılımcılar ile 20-24 yaşları arasındaki katılımcıların kimlik statülerinin benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. ^{33,35,36,37} Arnett (2000)'e göre kimlik gelişimi hem ergenlik hem de beliren yetişkinler için en önemli görevlerden biridir ve kimlik gelişimi ergenlikten sonra beliren yetişkinlik döneminde de devam etmektedir. Bu çalışmada da katılımcıların kimlik statülerinin yaşlarına göre farklılık göstermemesi kimlik gelişiminin ergenlik döneminde sona ermediğini, beliren yetişkinlik döneminde de devam ettiğini destekler niteliktedir. ¹¹

Diğer yandan kimlik statülerinin eğitim durumlarına göre farklılık gösterdiği, ortaokul ve altında eğitim düzeyine sahip bireylerle, lise mezunu katılımcıların ipotekli kimlik statüsüne sahip oldukları, üniversite mezunu kişilerin ise daha çok dağılmış, farklılaşmamış ve başarılı kimlik statüsüne sahip oldukları saptanmıştır. Bu bulgu, eğitimin bireylerin kendileri ile ilgili daha gerçekçi yaşam planı yapabilmelerinde ve kararlarını oluşturmalarında önemli olduğunu göstermektedir. Eğitime devam eden gençler belirli bir yönelimi henüz oluşturamamış olsalar bile kendileri ve gelecekleri ile ilgili keşif yapmaya devam etmektedirler. Özellikle üniversite eğitiminin araştırma yapmayı, seçenekleri irdelemeyi ve keşfetmeyi sağladığı bilinmektedir. Üniversite mezunu bireylerin başarılı, farklılaşmamış ve dağılmış kimlik statüsü puanlarının yüksek olması, bireylerin üniversite yaşamında farklı seçenekleri değerlendirerek farklı deneyimleri yaşamaya daha açık olduklarını göstermektedir. Arnett (2000, 2004)'e göre de kimliğin keşfedilmesi üniversite dönemlerine karşılık gelen beliren yetişkinlik döneminde yoğunluk kazanmaktadır. ^{11,12} Bu dönemde bireyler yaşam alanlarıyla ilgili temel değişikliklere neden olabilecek seçimlerde bulunmaktadır. Morsünbül (2013)'ün çalışması kimlik gelişimi boyutları açısından üniversite öğrencilerinin seçeneklerin araştırılması boyutundan aldıkları puanların lise öğrencilerinden ve öğrenci olmayan gruptan yüksek olduğu sonucuna ulaşması açısından bu

Tablo 5. Katılımcıların İlk Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Kimlik Statüleri

	İlk çocuk sahibi olma yaşı				X²	P
Kimlik statüleri	16-19		20-24			
	N	%	N	%		
Kaygısız	16	17,0	6	10,7	4,549	0,473
Dağınık	14	14,9	4	7,1		
Askıya alınmış	9	9,6	4	7,1		
İpotekli	32	34,0	25	44,6		
Farklılaşmamış	11	11,7	9	16,1		
Başarılı	12	12,8	8	14,3		

çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Ancak, eğitimi tamamlamadan erken yaşta evlenmiş ve çocuk sahibi olmuş bireylerin ise kriz dönemi yaşamadan, ana babalarına bağımlı karar verdikleri, farklı yaklaşımları keşfetme şansından yoksun oldukları görülmektedir.³⁸ Bu bulgular kimlik gelişiminin yaşla ve eğitimin düzeyinin artması ile birlikte olumlu yönde geliştiğini ve başarılı kimlik statüsüne geçişlerin arttığını destekler niteliktedir.

Araştırma sonucunda, katılımcıların kimlik statülerinin medeni durum ve çocuk sahibi olma durumuna göre farklılık gösterdiği, evli ve çocuk sahibi katılımcıların daha çok ipotekli kimlik statüsüne sahip olduğu, bekâr katılımcıların ise daha çok dağılmış ve farklılaşmamış kimlik statüsüne sahip oldukları görülmektedir. Bu bulgu, evli ve çocuk sahibi katılımcıların bekâr kişilere göre seçeneklerin genişlemesine araştırılması ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması boyutlarında kimlik gelişimlerinin daha düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, evli ve çocuk sahibi olan bireylerin içsel yatırımlarda bulunmadan önce farklı kimlik seçenekleri ile ilgili araştırma yapmadan bağlanmalarda bulunmakta, kimliklerini anne-baba ya da akrabalarının beklentilerine ve isteklerine göre oluşturmakta, evlenip çocuk sahibi olduktan sonra ise bu durumu kabullenerek kararlarında eşlerine ve eşlerinin ailelerine bağlı kalarak ipotekli kimlik statüsü özelliklerini göstermeye devam etmektedirler. Kapalı ya da geri kalmış toplumlarda özellikle kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi ve ataerkil ailelerde genellikle gençlere evlilikleriyle ilgili karar verme ve tercih yapma hakkı tanınmaması gençlerin ipotekli kimlik statüsü özellikleri göstermeleri olasılığını arttırmaktadır. 39

Nemlioğlu ve Atak (2010)'ın 18-25 yaşlarındaki bireylerin kimlik statülerinin medeni durum ve ebeveyn olma durumu açısından farklılık gösterip göstermediğini incelediği çalışmada, evli katılımcıların başarılı kimlik, bekâr katılımcıların ise ipotekli kimlik statüsü özellikleri gösterdikleri, kimlik statülerinin ebeveyn olma durumuna göre de farklılaştığı, çocuk sahibi olan katılımcıların daha çok ipotekli kimlik statüsü, çocuk sahibi olmayan katılımcıların ise başarılı kimlik statüsü özellikleri gösterdikleri saptanmıştır. Söz konusu çalışmada, çocuk sahibi katılımcıların ipotekli kimlik statüsü özellikleri göstermesi anne-baba olunca bağlılığın ve ilginin çocuğa yönelmesi sonucu kimlik statüsünün de başarılıdan ipotekliye dönüştüğü, evliliğin bireylere sorumluluk yüklemesi sonucu ise evli katılımcıların başarılı kimlik statüsü özellikleri gösterdiği şeklinde yorumlanmıştır.⁴⁰

Türkiye'de erken evliliğin bu kadar yaygın olmasına karşın alanyazında ergen evlilikleri, ana-babalık ve kimlik konularında çok fazla çalışmaya rastlanmamaktadır. Çalışmalar genellikle erken evliliklerin ve çocuk sahibi olmanın gelişimsel açıdan etkileri üzerinde yoğunlaşmaktadır.^{27,41,42} Bu açıdan bakıldığında bu çalışma, erken yaşta evlenmenin ve anne olmanın getirdiği sorumlulukların, ergenlik ve beliren yetişkinlik dönemindeki bireyin kimlik gelişimi sürecini nasıl etkilediğinin belirlenmesi konusunda önemli bulgular sunuyor görünmektedir.

Ergenlik ve beliren yetişkinlik döneminde bireyler psikososyal yönden gelişimlerini sürdürmekte, özellikle bu dönemde kimlik

gelişimi önem kazanmaktadır. Gebelik döneminde kadınlarda fizyolojik ve psikolojik değişimler görüldüğü ve ergenlerin bu değişimlerden olumsuz yönde etkilendikleri daha önce bahsedilen çeşitli çalışmalarda da görüldüğü gibi uzun süredir bilinmektedir.^{20,21,22,23,24,25} Bireyin kendi bedenine uyum arayışı içindeyken evlilik ve annelik rolüne geçişi onu yalnızca fiziksel olarak değil, psikosoyal yönden de olumsuz etkilemektedir. Kimlik keşfi sürecinde birey kim olduğunu ve neler yapmak istediğini araştırmaktadır. Erken yaşta evlenmiş ve çocuk sahibi olmuş bireyler, kimlik gelişimleri için gerekli arayışlar ve alternatifler arasından seçim yapma sürecini gerçekleştiremeden ve herhangi bir araştırma yapmadan kimliklerine ilişkin bağlanmalarda bulunmaktadır. Bu kapsamda herhangi bir kimlik krizi yaşamadan ve alternatifler arasından seçim yapma sürecini gerçekleştiremeden bağlanmalarda bulunmaları onların ipotekli kimlik statüsü özellikleri göstermelerine neden olmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Rosado (2016)'nın çalışmasındaki, anne olma ile seçeneklerin genişlemesine araştırılması arasında anlamlı bir ilişki olduğu, 20 yaşın üstündeki annelerin seçeneklerin genişlemesine araştırılması puanlarının anne olmayan katılımcılardan daha düşük olduğu bulgusu da bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Bu bulgu anne olmayanların annelere göre farklı kimlik seçeneklerini daha fazla araştırdıklarını göstermektedir.⁴³

Arnett (2000) kimlik gelişiminin ergenlikten sonra beliren yetişkinlik döneminde de devam ettiğini belirtmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, katılımcıların ilk çocuklarına sahip oldukları yaşa göre kimlik statülerinin benzerlik göstermesi bulgusu hem ergenlik hem de beliren yetişkinlik döneminde çocuk sahibi olmanın kimlik gelişiminin başarılı bir şekilde tamamlanmasını engelleyeceğini, erken yaşta ebeveyn olmuş bireylerin kimlik gelişimlerini tamamlamak için yeterli süreye sahip olamadan yetişkinlik dönemine geçiş yaptıklarını göstermektedir.³ Diğer yandan, doğum ya da evlilik nedeniyle genç kadının okul yaşamına devam edememesi gibi olumsuz durumlar da kimliğin akranlar ya da diğer toplumsal etmenler aracılığıyla şekillenmesine engel olmaktadır.⁴⁴

Bu çalışmada, annesi 14-19 yaşında evlenen katılımcıların ipotekli kimlik statüsüne sahip oldukları saptanmıştır. Annesi 20-23 yaşında evlenen bireylerin ise daha çok farklılaşmamış ve başarılı kimlik statüsüne sahip oldukları belirlenmiştir. Katılımcıların kimlik statülerinin babalarının evlenme yaşlarına göre değişiklik göstermediği görülmüştür. Kendisi henüz çok gençken evlenen kadınların ebeveyn olduklarında da çocuklarını yetiştirme stillerinin kimlik gelişimlerini etkilediğini göstermektedir.

Çocuklar kurdukları özdeşim ile anne babalarının tutum ve davranışlarını benimsemektedirler. Kendileri ebeveyn olduklarında ise ailelerinden gördükleri davranış biçimlerini kendi çocuklarına sergilemektedirler.⁴⁵ Adams (1985)'ın kız ergenlerle anne ve babalarının kimlik statülerini karşılaştırdığı çalışmasında; üst düzey kimlik (başarılı, askıya alınmış) statüsüne sahip anne babaların kızlarının da üst düzey kimlik statüsüne sahip olduğu, aynı şekilde alt düzey (ipotekli, dağınık) kimlik statüsüne sahip anne babaların kızlarının da alt düzey

kimlik statüsüne sahip olduğu belirlenmiştir.⁴² Adams (1985)'ın çalışması bu çalışmada da görüldüğü gibi, kimlik statülerinin kuşaklar arası geçiş gösterdiğini, ebeveynlerin sergiledikleri tutum ve davranışların çocuklarının ileride nasıl bir kişilik yapısına sahip olacağını belirlediğini göstermektedir.⁴² Kimlik statülerinin babalarının evlenme yaşına göre değişiklik göstermemesi ise geleneksel toplumlarda genellikle çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi konusunda annelerin daha etkin olması, babaların rolünün ise yalnızca çocuğun ve ailenin ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması olarak algılanmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Katılımcıların mesleklerine göre kimlik statüsü dağılımları incelendiğinde, ev hanımlarının daha çok ipotekli kimlik statüsüne sahip olduğu, öğrencilerin ise farklılaşmamış, dağılmış ve başarılı kimlik statüsüne sahip oldukları belirlenmiştir. Erken yaşta evlenme ve çocuk sahibi olma eğitimi yarıda bırakmak ve bir meslek seçmemek gibi birçok olumsuzluklara neden olmaktadır. Erken evlenme, çocuk sahibi olma ve eğitim arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda da benzer bulgular görülmektedir.^{46,47,48,49} Erken yaşta evlilik nedeniyle kız çocukları eğitimlerini yarım bırakmak zorunda kalmakta ve ev hanımı olmayı zorunlu olarak tercih edebilmektedir. Eğitim kız çocuklarının yaşamlarına ilişkin karar vermelerinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle geleneksel özellikleri ağır basan ailelerde, kız çocukları yaşamlarının her döneminde (kız çocuk, genç kız, eş, ana ve kaynana olarak) bir erkeğin desteğine ve yönetimine gereksinimleri olduğunu pekiştiren değer yargıları ile karşılaşmaktadır. Yaşamı boyunca bu tür yargılarla karşılaşan kadınların çoğunluğu sonunda bu yargıları kendi benlik duygusuyla bütünleştirerek, "erkeğe bağımlılık" rolünü kabul etmektedir.⁵⁰ Bu tür ailelerde büyüyen kız çocukları, kendilerine dayatılan kimlikleri ve rolleri yerine getirmeye mecbur bırakılabilmektedir. Erkeğe bağımlılık rolünü kabul ederek eğitimini yarım bırakan genç kadınlar evlenmeden önce ailelerine, evlendikten sonra da eşleri ve eşlerinin ailelerinin isteklerine göre yaşamlarını şekillendirerek ipotekli kimlik statüsü özellikleri gösterebilmektedir. Bu tür ailelerde büyüyen kız çocuklarının eşlerinin evin geçimini sağlamak için çalışması ve, kendilerinin de onlara atfedilen görevlere dayalı olarak ev işlerini yerine getirmek ve çocuğun bakımını sağlamak için ise evde kalmak zorunda oldukları yönünde cinsiyet rollerini içselleştirdikleri düşünülmektedir.

Katılımcıların gelir durumuna göre kimlik statüleri karşılaştırıldığında, ailesine bağımlı katılımcıların daha çok dağılmış, farklılaşmamış ve başarılı kimlik statüsüne sahip oldukları, gelirinde eşlerine bağımlı katılımcıların ise daha çok ipotekli kimlik statüsüne sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, bu çalışmada kimlik statülerinin kişilerin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılık göstermediği, aylık geliri düşük ve yüksek olan katılımcıların benzer kimlik statülerine sahip oldukları belirlenmiştir. Archer (1982)'in çalışmasında da bu bulguyu destekler nitelikte, ailenin gelir düzeyi ile kimlik gelişimi arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.⁴⁵ Ancak, Varan (1990) ergenlerde Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ) kullandığı çalışmasında kimlik statülerinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır.³⁵ Nemlioğlu ve Atak (2010)'ın çalışmasında da orta ve yüksek sosyoekonomik

statüde yer alan bireylerin daha çok ipotekli kimlik statüsü özellikleri gösterdikleri, düşük sosyoekonomik statüde yer alan bireylerin ise başarılı kimlik statüsü özellikleri gösterdikleri belirlenmiştir.⁴⁰

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın sınırlılıklarından ilki yöntem olarak nicel yöntem kullanılmış olmasıdır. Nicel yöntem kullanılarak kimlik gelişim süreçleri ve statüler incelenirken, nitel yöntem ile de erken yaşlarda evlenen kadınların yaşadıkları nasıl anlamlandırdıkları, yaşadıkları sorunlarla başa çıkabilme yöntemleri ve geleceğe yönelik planları gibi konularda da daha ayrıntılı bilgiler elde edilebileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmadaki bir diğer sınırlılık ise araştırmanın örnekleminin Ankara İli ile sınırlı tutulmuş olmasıdır. Daha sonra yapılacak çalışmalarda farklı illerden de katılımcıların araştırmaya dâhil edilmesi sağlanarak sosyo-kültürel farklılıklara ilişkin verilerde incelenebilir.

Sonuç

Bu çalışmada, kimlik statülerinin katılımcıların yaşlarına göre farklılık göstermediği ancak erken yaşta evlenmiş ve çocuk sahibi olmuş katılımcıların kimlik gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamadıkları, evli ve çocuk sahibi katılımcıların daha çok ipotekli kimlik statüsüne sahip olduğu, bekâr katılımcıların ise daha çok dağılmış ve farklılaşmamış kimlik statüsüne sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca, 19 yaşından önce anne olan ergenlerle 19 yaşından sonra anne olan beliren yetişkinlerin benzer kimlik statülerine sahip olduğu, katılımcıların çocuk sayılarına göre de kimlik statülerinin farklılık göstermediği belirlenmiştir. Kimlik gelişiminin devam ettiği bir dönemde evlenen ve çocuk sahibi olan bireylerin herhangi bir kimlik krizi yaşamadıkları, alternatifler arasından seçim yapma sürecini gerçekleştirilmeden bağlanmalarda bulundukları ve ipotekli kimlik statüsü özellikleri gösterme olasılıklarının arttığı görülmüştür.

Genel olarak araştırma sonuçlarından yola çıkılarak, evli katılımcıların bekâr bireylere göre seçeneklerin genişlemesine ve derinlemesine araştırılması gibi aşamalardan geçmeden kimliğe ilişkin bağlanmalarda bulunmalarının kimlik gelişimini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Bu bireylerin genellikle aile büyüklerinin kararları doğrultusunda yaşamlarını şekillendirdikleri ve kimliklerini oluşturdıkları, evlendikten sonra da bu durumu kabullenerek eşleri ve eşlerinin ailelerin kararlarına göre yaşamlarını şekillendirdikleri görülmektedir. Erken yaşlarda çocuk sahibi olmuş bireylerin yalnızca kendilerinin değil, çocuklarının da ipotekli kimlik statüsü özellikleri gösterme olasılıklarının yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca, araştırma sonuçları kimlik gelişiminin beliren yetişkinlik döneminde de devam ediyor olması nedeniyle 18 yaş sonrası yapılan evliliklerin de erken olduğunu göstermektedir.

Kaynaklar

1. Santrock, J. W. Ergenlik (D. M. Siyez, Çev.). Ankara: Nobel Yayınları. (2014).

2. Cloutier, R. (1982). Theories de l'adolescence Psychologie de l'Adolescence. Quebec: Geaten Morin Editeur (B. Onur, Çev.). Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları. (2006).
3. Arnett, J.J. Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*. 2000; 55:469-480.
4. Arnett, J.J. Emerging Adulthood. New Jersey: Prentice-Hall;2004.
5. Erikson, E.H. Identity: Youth and Crisis. New York: Norton Company.1968.
6. Marcia, J. E. Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*.1966;3:551-558.
7. Marcia, J. E. The relational roots of identity. J.Kroger (Ed.). Discussion on Ego Identity. England Lawrence Erlbaum Associates.1993.
8. Marcia, J. E. Identity and psychosocial development in adulthood. *Identity: An International Journal of Theory and Research*. 2002 ;2:7-28.
9. Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B., Beyers, W., and Vansteenkiste, M. Identity statuses based on 4 rather than 2 identity dimensions: Extending and refining Marcia's paradigm. *Journal of Youth and Adolescence*. 2005;34:605-618.
10. Crocetti, E., Luyckx, K., Scrignaro, M., and Simona, S. L. (2011). Identity formation in Italian emerging adults: A cluster-analytic approach and associations with psychosocial functioning. *European Journal of Developmental Psychology*.2011;8:558-572.
11. Arnett, J.J. Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*. 2000; 55:469-480.
12. Arnett, J.J. Emerging Adulthood. New Jersey: Prentice-Hall;2004.
13. Budak, S. Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları. 2005.
14. Türk Medeni Kanunu Kanun No:4721. 2001.
15. Çakmak, D. "Türkiye'de Çocuk Gelinler". Birinci hukukun gençleri sempozyumu hukuk devletinde kişisel güvenlik, bildiri tam metinler e-kitabı. Ankara Üniversitesi. Ankara.2009.
16. Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights.Preventing and eliminating child, early and forced marriage. United Nations: General Assembly.2014.
17. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA. Ankara.2011.
18. Öncül, C.M., ve Deşdemir A. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun 13/05/2009 Erken yaşta evlilikler hakkında inceleme yapılmasına dair TBMM raporu. Strateji Geliştirme Başkanlığı. 2012.
19. Worldbank. Adolescent fertility rate. 2016. <http://data.worldbank.org/indicator/sp.ado.tfrt> web sitesinden alınmıştır.
20. Henrieta, T.D., Kwaku, O. A. & Joseph, O. Challenges associated with teenage motherhood in Ghana: a qualitative study, *Vulnerable Children and Youth Studies*, 2020;15:85-96.
21. Mok, P. L., Antonsen, S., Pedersen, C. B. & Webb, R. T. Younger or older parental age and risk of suicidality, premature death, psychiatric illness, and criminality in offspring. *Journal of Affective Disorders*.2017; 208:130-138.
22. Cornelius, D.M., Goldschmidt, L., Willford, J.A., Leech, S.L., Larkby, C., and Day, N.L. Body size and intelligence in 6 year olds: are offspring of teenage mothers at risk. *Maternal Child Health Journal*.2009;13:847-856.
23. Strat, Y.L., Dubertret, C., and Foll, L.B. Child marriage in the United States and its association with mental health in women. *Journal of American Academy of Pediatrics*.2011;128:524-530.
24. Batool, T., Masoud, R., Mohammad, A. C & Maasoumeh, M. Experiences of Iranian Teen Mothers with Parenting Stress: A Qualitative Study, *Comprehensive Child and Adolescent Nursing*. 2020; 43:203-216.
25. Paul, J., and Domenech, L. (2000). Childhood history of abuse and child abuse and child potential in adolescent mothers: a longitudinal study. *Child Abuse and Neglect*.2000; 24:701-713.
26. Shaw, M., Lawlor, D.E., and Najman, J.M. Teenage children of teenage mothers: psychological, behavioural and health outcomes from an Australian prospective longitudinal study. *Social Science and Medicine*.2006;62:2526-2539.
27. Crugnola, C. R., Lerardi, E., Gazzotti, S., and Albizzati, A. Motherhood in adolescent mothers: maternal attachment, mother-infant styles of interaction and emotion regulation at three months. *Infant Behavior and Development*. 2014; 37:44-56
28. Jutte, D.P., Roos, N.P., Brownell, M.D., Briggs, G., MacWilliam, L., and Roos, L.L. The ripples of adolescent motherhood: social, educational and medical outcomes for children of teen and prior teen mothers. *Academic Pediatrics*, 2010;10: 293-301.
29. Burcu, E., Yıldırım, F., Sırma, Ç.S., ve Sanıyaman, S. Çiçeklerin kaderi: Türkiye'de kadınların erken evliliği üzerine nitel bir araştırma. *Bilig*.2015;73:63-98.
30. Çakır, S.G., ve Aydın, G. (2005). Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence*. 2005; 40:847-859.
31. Morsünbül, Ü., Crocetti, E., Çok, F., ve Meeus, W. Identity statuses and psychological functioning in Turkish youth: A-person-centered approach. *Journal of Adolescence*.2016; 47:145-155.
32. Kroger, J., Martinussen, M., and Marcia, J. Identity status change during an adolescence and young adulthood: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*. 2010; 33:683-698.
33. Luyckx, K., Schwartz, S. J., Berzonsky, M. D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I. and Goossens, L. Capturing ruminative exploration: extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality*. 2008; 42:58-82.
34. Morsünbül, Ü., ve Çok, F. Kimlik gelişiminin boyutları ölçeğinin türkçeye uyarlanması. *The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*. 2014.27:6-14.
35. Varan, A. Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyal çevre açısından incelenmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.1990.
36. İlhan, T., ve Özdemir, Y. Beliren yetişkinlerde yaş, cinsiyet ve bağlanma stillerinin kimlik statüleri üzerindeki yordayıcı rolü. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2012;19:227-241.
37. Köker, S. Kimlik duygusunun kazanılması açısından ergenlerin, genç yetişkinlerin, yetişkinlerin karşılaştırılması (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.1997.
38. Morsünbül, Ü., ve Çok, F. Kimlik gelişiminde yeni bir boyut: seçeneklerin saplantılı araştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2013; 5:232-244.
39. Orçan, M., ve Kar, M. Türkiye'de erken yaşta yapılan evlilikler ve risk algısı: Bismil örneği. *Aile ve Toplum Dergisi*.2008;4:97-111.
40. Nemlioglu, B.S., ve Atak, H. Turkish emerging adults' identity statuses with respect to marital and parental statuses and SES. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*. 2010;4:301-305.
41. Boden, J. M., Fergusson, D. M., and Horwood, L.J. Early motherhood and subsequent life outcomes. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*.2008;49:151-160.
42. Adams, G.R. Family correlates of female adolescents ego identity development. *Journal of Adolescence*.1985;8:69-85.
43. Rosado, D. Identity development, social support, and motherhood (Honors in the Major Theses). University of Central Florida, Orlando, Florida.2016.
44. Ngum Chi Watts, M.C., Liamputtong, P. & Mcmichael, C. Early motherhood: a qualitative study exploring the experiences of African Australian teenage mothers in greater Melbourne, Australia. *BMC Public Health*.2015;15:873.

45. Archer, S.L. The lower age boundaries of identity development. *Child Development*.1982;53:1551–1556.
46. Çöl, M., Çalışkan, D., ve Akdur, R. Genç yaş evliliklerinin anne ve çocuk sağlığı üzerine etkisi. *Ankara Tıp Mecmuası*.1994; 47:95-108.
47. Sivashoğlu, S. Ergen gebelerin sosyodemografik özellikleri ve kendilik algıları (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.2015.
48. Kahraman, S. Kayseri il merkezindeki adölesan gebelerin yaşam kalitesinin 20-29 yaş grubu gebelerle karşılaştırılması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri. 2009.
49. Edirne, T., Can M., Kolusari, A., Yıldızhan, R., Adali, E., ve Akdağ, B. Trends, characteristics, and outcomes of adolescent pregnancy in eastern Turkey. *Intenational Journal of Gynecology and Obstetric*. 2010; 110:105-108.
50. İlbars, Z. Ankara gecekondü ailelerinde genel durum değerlendirmesi. *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*.1988;32:23-31.